

Борисова історія

Валентина Лубенець

Мої родичі по маминій лінії, дід Яків та баба Ганна, мали чотирьох синів.

Троє старших, як справжні селянські хлопці, помірковані та розважливі, допомагали батькам у господарстві. До десяти років від роду кожен з них пройшов практику й на сінокосі, і на пастівнику, і на заготівлі дров.

Найменший з них, Борис, як в отій народній приказці: як не одно, так останнє,— був вітрогоном та шибайголовою. Удома не всидить зроду, мати лозиною заганяла сина в хату аж пізно увечері. Борис збирав коло себе таких же хлоп'ят — любителів пригод — і командував ними. Ще змалку батьки пророкували Борисові або блискуче майбутнє, або "повне падіння".

— У кого воно таке вдалося? — не раз і не двічі запитувала мати батька, поглядаючи на витівки свого молодшого сина.

Запитання так і лишалося риторичним.

За непосидючість та сміливість Борис страждав не раз, адже в ті часи, а це було на початку 50-их, треба було бути обережним, аби не втрапити в халепу. Будь-де: чи в школі, чи на вулиці, чи на вигоні за селом.

На одному з уроків у школі вчителька запитала учнів, яких видатних радянських полководців вони знають.

Борис, не довго думаючи, підняв руку та й вискочив як Пилип з конопель:

— Мітурін!

Учителька зам'ялася, злякано озирнулася на обидва боки, наче там мав хтось стояти чужий, і тихенько сказала:

— Сідай, Борисе, — зробила паузу, аби перевести дух учителька. — Діти, так назвіть видатних радянських, — тут учителька ніби натиснула на слово, — полководців.

Школярі почали навперебій згадувати прізвища воєначальників, а Борис крутив головою, обертаючись на голос своїх однокласників, слухаючи, хто кого називав.

Другий випадок був мало не трагічний для самого хлопця та його родини.

Учителька запитала в учнів:

— Діти, чи знаєте ви, що означає назва срср?

Борис перший підняв руку, бо був метикуватий. Учителька вже й не питала його першим, бо наче відчувала якусь каверзу. Але всі інші діти довго думали, тому вона несміливо сказала:

— Кажи, Борисе.

— Сталін ригає сирію ріпою! — прозвучав урочисто голос хлопця.

У класі запала лунка тиша. Учителька побіліла, почервоніла, посиніла. Їй хотілося померти в ту ж лиху хвилину, аби не чути й не знати, що буде далі.

Діти в класі припинили, як курчата. Чулося навіть, як муха дзижчала й цокала об брудне скло.

Першою опам'яталася вчителька, крутнулася на підборах і вискочила з класу в коридор. Її кроки лунали по дерев'яній підлозі, поступово затихали-віддалялися в сторону директорського кабінету.

Діти застукали кришками парт, заметушилися. Хто сміливіший, озвався до Бориса: — Оце ти придумав! Ти що, зовсім дурний?

Борис був не те що розгублений, він не очікував такої реакції від своїх однокласників та вчительки. Адже хіба назву срср можна інакше трактувати?

Тим паче, що вдома вони так і розшифровують це слово...

Ураз з грюкотом відчинилися двері й аж бахнулися об дерев'яний одвірок — улетів директор, за ним зайшла заплакана вчителька.

— Ти! Устенко! Ворог народу! — директор чеканив кожне слово, показуючи товстим пальцем на принишклого Бориса. — Батька! Терміново! У школу!

Борис устав з-за парти й, похиливши голову, вийшов з класу.

У спину лунали схлипування вчительки під дверима й голос директора, який різав слух:

— У той час, як великий батько та вождь усіх народів Сталін робить усе, щоб ваше дитинство було щасливим, отакі ворожі елементи підривають устої держави! Ганьба!

Замурзані селянські діти сиділи похнюпившись, у кожного з них у голові крутилося своє.

Микола радів, що після Борисової витівки закриють ненависну школу, у яку його щоранку виганяє мати, аби хоч поїв там, але їжа в школі несмачна, після неї болить живіт та ще й заставляють читати й писати. А Микола страх як ненавидить навчання.

Оленка сумно дивилася на улюблену вчительку, яка стояла перед класом ні жива ні мертва. Дівчинці легко давалися шкільні науки, вона щоранку поспішала до школи, тому вимушена перерва на уроці засмутила старанну ученицю.

Грицькові ж було байдуже на всіх і на все: йому аби швидше поїсти, бо живіт аж зводило від голоду. Удома й крихти в рот не вкинув, бо мати рано пішла на ферму, а батько спав непробудним сном після п'янки. Молодші сестри — двійнята ревли в один голос за мамою, поки баба наставляла в печі борщ.

Борис зі звісткою запізнився.

Батько вже знав, що трапилося на уроці: добрі люди все чують, знають і з радістю донесуть до потрібних вух. Тому чиї вуха вже встигли почути новину — невідомо.

Отож, Яків перш за все взяв лозину та добряче відшмагав сина, приказуючи: "Мовчи, глуха, то менш гріха". Потім схопив Бориса, який ледве встиг підтягнути штани, за руку, аби не втік, та й поспішив до школи.

У класі була вся та ж компанія: директор, вчителька, учні.

Тишина така була, аж чути, як сопуть дідлахи.

Яків із сином переступили поріг класу та зайшли під пильними поглядами присутніх.

Першим озвався директор, глибоко втягнувши повітря носом та випустивши через рот:

— Ну що, Якове Олексійовичу, будемо робити? Проведемо збори чи поговоримо в кабінеті.

Яків Олексійович був метикуватий, тому взяв ініціативу у свої руки:

— Ходімте у Ваш кабінет.

Підштовхнув у потилицю Бориса:

— Іди швидше, лобуре.

Хлопець поспішив залишити місце своєї неслави.

— Євдокіє Іванівно, залишайтеся в класі, — скомандував директор.

Учителька швиденько закивала головою та, зачинивши за гостями двері, безсило впала на стілець.

А "делегація" пішла до директорського кабінету в інший кінець коридору.

Яків ступав широко й повільно, ніби йшов і в той же час продумував, що казати директорові, як захищати свого сина.

Директор ішов попереду, як поводити для сліпих, упевнено чекаючи кроки, з відчуттям якоїсь радості: нарешті і він проведе розслідування по викриттю ворогів народу. А то скрізь є — а в їхньому селі немає. Тож він буде першопроходцем.

Борис плівся ззаду, йому було байдуже на все. Він своє вже отримав: нижче спини щеміло від ударів лозини.

Ось і кабінет. Важкі двері відчинилися з натугою та скреготом, ніби не хотіли впускати тих, хто завітав у кабінет.

— Заходьте, Якове Олексійовичу, — запросив директор.— Швидше, Борисе!

Зачинивши двері, на ходу почав розмову:

— Ви ж розумієте, Якове Олексійовичу, що випадок, який стався у класі, — це диверсія! Хіба так має відповідати радянський школяр? Це ж злочин проти вождя всього пролетаріату, всіх трудящих світу, батька всіх народів і дітей!

Яків був не з дурних, тому перервав цю тираду:

— Але ж це сталося в класі, у школі. Я вдома його такого не вчив. Мені ніколи: я чесно й віддано працюю в колгоспі бухгалтером, шість днів на тиждень. Дітей бачу, як сплять, уночі, бо приходжу вже затемна, працюю ще й обліковцем на фермі. Де навчився мій син казати таке, як не в школі?

Директорові забракло повітря й він почав роззявляти рота, як риба на суходолі.

Його обличчя почервоніло, потім зблідло.

А Яків мав рацію. Значить, це вони в школі прогавили ворогів народу!

Хто це? Євдокія? Він достеменно не знав, хто її батьки. Може, з отих, репресованих? Бо Євдокію прислали з міста до них на роботу. Тихенька собі, а бач...

А може, учитель історії? Він десь звідти, із Львівщини. А вони там... Страшно й подумати...

Якщо це справді хтось із його колективу, то не зносити йому голови на плечах.

Що робити?

Директор аж стрепенувся: йому здалося, що останні слова він промовив уголос.

— Що робити? — перепитав Яків Олексійович. — Наша розмова не вийде з цих стін.

Я знаю, що робити. Мій Борис — трохи дурнуватий. Ви зрозуміли? Ти чуєш, Борисе?

— Чую, — під носа пробурмотів хлопець, колупаючи носком черевика фарбу на підлозі.

— Отож, він трохи несповна розуму й інколи сам не знає, що каже. Тому міг сплутати слова, перекрутити їх. Ніхто не винен, окрім матінки-природи.

— Так, так, матінка-природа! — враз защебетав директор. — Дурненький Борис, та й годі. Ми його посадимо за окрему парту в класі, щоб і діткам не заважав.

— Робіть, що хочте, а мені треба на ферму, — відрубав Яків. — І щоб тут був порядок, чуєш, сину? Мовчи, глуха, то менш гріха!

— Угу, чую!

І Яків залишив кабінет. Його важкі кроки ще довго відлунювали в коридорі школи.

Директор повів Бориса назад до класу, як під конвоем.

Хлопець йшов мовчки, а в голові крутилися слова: "Мовчи, глуха...!"

Коли зайшли до класу, всі діти встали й виструнчилися, хоча вже раз вони вітали директора.

Він, повернувшись в пів оберта до вчительки і щоб чули діти, сказав:

— Від сьогодні Борис сидітиме за окремою партою в останньому ряду. Він трохи хворий... , — запнувся і продовжив через силу, — дурненький. Матінка — природа помилилася! Зрозуміли, діти?

Діти не зрозуміли нічого, окрім слова "дурненький", яке прилипло до Бориса надовго.

Відтоді Борис якось збайдужів до всього, навчання йому стало нецікавим. На уроках його майже не питали, друзяки відцуралися.

Швидко минув листопад, за ним і зимові місяці. А в березні село сколихнула новина: помер батько народів, вождь усіх трудящих, той, хто піклувався про кожну дитину дужче, ніж її мати.

У маленькій хатині Якова й Ганни увечері при каганці за столом батько сповістив родину про цю трагічну новину:

— А що, тепер ні ригатиме, ні сратиме. Здох ік чортовій матері!

На наступний рік Борис раптом підтягся в навчанні, став одним із кращих учнів школи.

Задоволений директор не міг нахвалитися успіхами хлопця і все примовляв: "А я бачив, що ця дитина перспективна. Майбутнє нашої держави, колиски справедливості та братерства саме в таких дітях. Вони є взірцем для всього трудящого народу".

Батько лише посміювався собі в душі: "Ото тобі й "дурненький!"

Борис же закінчив школу майже на відмінно й, вивчившись на льотчика, до самої пенсії працював пілотом цивільної авіації в одному з найбільших аеропортів України.

Один з усього нашого селянського роду злетів у небо!